

УДК 37.013.2

О. А. Кучер

**ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ В
КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ В М. СЕВАСТОПОЛЬ**

Освітні системи є джерелом культурного та суспільного капіталу і мають допомогти навчанню демократії та справедливості.

С.Ф. Клепко

В статті аналізується регіональний аспект формування громадянської компетентності старшокласників.

Ключові слова: громадянська компетентність, старшокласники, громадянськість, специфіка, полікультурність.

В статье анализируется региональный аспект формирования гражданской компетентности старшеклассников.

Ключевые слова: гражданская компетентность, гражданственность, старшеклассники, специфика, поликультурность.

In the article is analysed the regional aspect of forming of civickl competence of senior students.

Key words: civil competence, senior students, regional aspect.

Постановка проблеми. Демократія є пере-

думова розвитку громадянського суспільства та правової держави. Сучасні теоретичні та практичні дослідження з стратегічно значущих напрямків розвитку суспільства доводять, що один з провідних фахових чинників розвитку демократії є освіта. В свою чергу, треба зазначити, що окремий доцільний напрямок до того – громадянська освіта, яка має універсальні (навіть світового обсягу) форми й методи, так й специфічні – регіональні.

Сучасні соціокультурні процеси, що відбуваються в Україні, диктують необхідність теоретичного осмислення запропонованих моделей громадянської освіти та їхньої практичної оцінки відповідно до вимог полікультурного (поліетнічного) суспільства.

Розвиток сучасної Української держави визначним чином залежить від того, наскільки кожен підростаючий громадянин (старшокласник) буде готовий до здійснення зазначених процесів. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема формування громадянської компетентності особистості у майбутніх поколіннях.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема формування громадянських якостей особистості завжди знаходилась в полі зору видатних учених-мислителів усіх часів і народів (Аристотель, Платон, Сократ, Я. Каменський, Ж.-Ж. Руссо, Гегель та інші). Сучасні українські дослідники у своїх роботах відзначають ряд першочергових завдань української педагогічної науки, розв'язання яких дозволить забезпечити процес формування громадянської компетентності.

Щодо теми нашого дослідження, більш актуальні напрямки:

1) розробка загального змісту громадянської освіти; формування громадянської компетентності старшокласників (Т. Ладиченко, О. Пометун, С.Клепко, О.Овчарук та інші);

2) проблема громадянського становлення в українському суспільстві, державі (В.Верховець, Н.Гаврилюк, В.Скуратівський, Є.Сявак та інші);

3) регіональна специфіка моделі громадянської освіти як вплив полікультурного (поліетнічного) факторів (Л. Голік, М. Красовицький, Г.Левченко, М. Рудь, О. Шаповал та інші). Але таких фундаментальних робіт у галузі вітчизняної педагогіки поки що недостатньо.

Метою статті є теоретичне дослідження соціально-педагогічних умов формування громадянської компетентності старшокласників в процесі поєднання їх загальних (світових та національних) та полікультурних, регіональних компонентів.

Виклад основного матеріалу полягає в припущенні про те, що процес формування громадянської компетентності старшокласників загальноосвітньої школи в умовах полікультурного регіону буде більш ефективним, якщо він спиратиметься на модель громадянської освіти з синтезу різноманітних факторів впливу.

Перш за все це є світові надбання з громадянської освіти. Не випадково 2005 рік був проголошений Європейським Союзом роком Громадянської освіти під девизом «Жити та навчатися демократії». Україна була залучена до того процесу, більш впливовий захід – проєкт ЄС «Громадянська освіта – Україна» з участю Представництва Європейської Комісії в Україні та Міністерства освіти і науки України [12].

В Україні є власна національна, державна теорія та практика з громадянської освіти, що відображено певним чином в нормативно-правових актах (Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, Концепція громадянської освіти в Україні та інші).

Наступний фактор – регіональний досвід з громадянської освіти. Це зумовлено тим, що історичне минуле України зумовило полікультурну (поліетнічну) спадщину.

Слід зазначити, що створення регіональної моделі громадянської освіти має стати важливим напрямком досліджень науковців. Вважаємо, що створити політичну націю, громадянське суспільство в Україні можливо тільки при урахуванні всіх перелічених факторів.

Регіон м. Севастополь є яскравим прикладом з зазначеної проблеми. Це пов'язано з особливостями геополітичної історії з давніх часів, особливостями політичної культури, рівнем демократичних традицій тощо. Місто має російське, білоруське, польське, німецьке, чеське, єврейське, литовське, естонське та де які інші групи етнічного населення. Більшість з них сформувалися в громади, ведуть активну культурно – просвітницьку діяльність. На території міста розміщена база Російського ЧФ та його інфраструктури, до яких залучено близько чверті населення міста. Це багато у чому зумовлює вплив «російського фактору». Позитивна його сторона – достатньо міцні культурні політичні, економічні зв'язки, взаємна допомога. Негативна – слабка складова загальнонаціональної української ідентичності, наявність сепаратистських настроїв, відчуття окремішності та не пов'язаності з іншими регіонами України. Саме тому формування громадянської культури старшокласників сева-

стопольських шкіл є нагальною потребою у справі консолідації української політичної нації.

За останні роки в Україні проводилися дослідження рівня сформованості громадянської компетентності, стану громадянської освіти. Більш ґрунтовні – наступні. В жовтні 2005-квітні 2006 років – Всеукраїнською Асоціацією "Нова Доба" та Bowling Green State University (USA). В жовтні-листопаді 2008 року – Всеукраїнською Асоціацією "Нова Доба" та і Фондом „Демократичні ініціативи”. Так у 43 навчальних закладах було опитано 1349 випускників. Вибірка будувалася на основі статистичних даних, наданих Міністерством освіти та Науки України і є репрезентативною для випускників загальноосвітніх навчальних закладів за такими показниками, як регіон (Захід, Центр, Схід, Південь) та тип проживання (обласний центр, велике місто, середнє місто, селище міського типу та село) [11]. Місто Севастополь було залучене до опитувань.

З дослідження факторів формування громадянської компетентності та аналізу їх з метою розробки регіональної моделі громадянської освіти в Севастополі проводиться відповідний проект при Центрі Громадянської Освіти СДГУШПО (грудень 2009 – березень 2010 років). Попередні дані (опитування учнів та вчителів 12 шкіл міста) свідчать, що поліетнічний компонент привалює над загальнонаціональним.

Нажаль, теоретичні доведення домінують над практичними. Але це не обмежує ґрунтовність висновків в захист необхідності збільшення уваги до регіональних особливостей громадянської освіти.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Подальше зростання рівня демократизації в регіоні відбуватиметься в тому числі завдяки ефективному формуванню громадянської компетентності старшокласників. В подальшому є потреба в виділенні практичних аспектів проблеми формування громадянських якостей молоді на основі відповідного історико-генетичного та соціально-педагогічного аналізу. Необхідно створити практичну модель процесу формування громадянських якостей старшокласника з урахуванням усіх складових становлення їх громадянської зрілості. Значним є перспектива розробки соціально-педагогічної технології формування громадянських якостей старшокласників з метою її впровадження у масову практику загальноосвітніх шкіл. Також планується в перспективі розроблення відповідних рекомендації для педагогічних працівників загальноосвітніх шкіл полікультурного регіону м.Севастополя щодо

напрямків, змісту, засобів, форм і методів реалізації процесу формування громадянської компетентності старшокласників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Д'юї Джон. Демократія і освіта / Д'юї Джон. – Львів: Літопис, 2003. – 294 с.
2. 2.Голік Л.О., Клищенко Т.В., Красовицький М.Ю., Левченко Г.І. Полікультурна освіта в Україні // Завуч. – 1999. – № 29/35 (жовтень). – С. 3–4.
3. Клепко С.Ф. Філософія освіти в європейському контексті / Клепко С.Ф.. – Полтава: ПОШПО, 2006. – 328 с.
4. Кремень В. Формування особистості в умовах розвитку української державності // Освіта. – 1999. – 24 грудня – 5 січня. – С. 3.
5. Охріменко І.В. Виховання учнів старших класів на національно-культурних традиціях українського народу / Охріменко І.В. – Полтава, 1999. – 195 с. – (Полтавський держ. пед. ін-т ім. В.Г.Короленка).
6. Полікультурна освіта в Україні // Завуч. – 1999. – № 29. – С. 3 – 4.
7. 7. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти // Рідна школа. – №1. – 2005. – С. 65 – 69.
8. Пономаренко Л. Громадянська освіта в Україні: ментальний аспект // Директор школи. – 2001. – № 20. – С. 4 – 5.
9. Печуркина-Шумейко Л. Виховання громадянськості підростаючого покоління як умова формування громадянського суспільства // Рідна школа. – 2001. – № 4. – С. 6 – 10.
10. Рудь М. В. Формування громадянських якостей старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи (в умовах полікультурного регіону): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.05 «соціальна педагогіка» / Рудь М. В. – Луганськ, 2002. – 28 с.
11. Фонд «Демократичні ініціативи» : (результати загальнонаціонального опитування школярів 11 класів «Ровесники незалежної України: думки, інтереси, громадянські позиції») [Електронний ресурс]. – 10 грудня 2008. — Режим доступу до ресурсу: www.dif.org.ua
12. Проект «Громадянська освіта — Україна»: (матеріали проекту) [Електронний ресурс]. – 5 березня 2005 - 5 березня 2008. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.civiced.org.ua/report.php>
13. Шаповал О.А. Формування світоглядної культури старшокласників у процесі

засвоєння знань про Людину і суспільство:
автореф. дис. на здобуття наук. ступеня

канд. пед. наук : 13.00.09 «теорія навчання»
/ Шаповал О.А. – Київ, 2000. – 19 с.